

บทความวิจัย

การศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้วิชาดนตรีตามนโยบายโรงเรียนนำร่อง
หลักสูตรฐานสมรรถนะของกระทรวงศึกษาธิการ
A Study of Music Learning Condition on Ministry of Education's Competency
Based Curriculum Policy in Pilot-School

ธีรวิทย์ กลิ่นจ้อย^{1*} และ สยา ทันตะเวช²

Teerawit Klinjui^{1*} and Saya Thuntawech²

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้วิชาดนตรีตามนโยบายโรงเรียนนำร่องหลักสูตรฐานสมรรถนะของกระทรวงศึกษาธิการ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยสัมภาษณ์ครูดนตรีโรงเรียนรัฐและเอกชนที่เข้าร่วมโครงการนำร่องหลักสูตรฯ กำหนดให้เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 3 คน ทำการเลือกแบบเจาะจง ใช้การเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ และวิเคราะห์ผลข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์แบบภายหลังออกจากภาคสนาม ผลการวิจัยพบว่าสภาพการจัดการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ คือ 1) ผู้สอน 2) ผู้เรียน 3) เนื้อหาสาระ และ 4) บริบทสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ มีความสัมพันธ์ที่เหมือนและแตกต่างกันมีนัยสำคัญ เช่น การคำนึงถึงการจัดการเรียนรู้ดนตรีเชิงบูรณาการเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะหลักและย่อย การสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ดนตรีฐานสมรรถนะตามนโยบายของแต่ละโรงเรียน เป็นต้น ทุกประเด็นส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ดนตรีในชั้นเรียนตั้งแต่เริ่มจนถึงการวัดประเมินผล สามารถเห็นถึงสภาพการจัดการเรียนรู้และปฏิบัติการในชั้นเรียนของโรงเรียนนำร่องที่สะท้อนภาพสำคัญทั้ง 4 ด้าน สัมพันธ์กันเกิดเป็นชุมชนนักปฏิบัติ เกิดกองทุนความรู้ทางวัฒนธรรม อีกทั้งสะท้อนประเด็นด้านความเชื่อที่ว่าด้วยความรู้ภายใต้หลักสูตรฐานสมรรถนะ ผลการวิจัยยังอาจเป็นประโยชน์เพื่อต่อยอดสำหรับศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้ในระดับที่กว้างและเชิงลึกมากยิ่งขึ้นในเชิงหลักสูตรและการสอนภายใต้ขอบเขตของดนตรีศึกษาในระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานในประเทศไทย

คำสำคัญ: ดนตรีศึกษา, การจัดการเรียนรู้ดนตรี, หลักสูตรฐานสมรรถนะ, วิชาดนตรีฐานสมรรถนะ, หลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน

Article Info: Received 4 March, 2023; Received in revised form 22 February, 2024; Accepted 8 June, 2024

¹ นิสิตมหาบัณฑิตสาขาวิชาดนตรีศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Master student in Division of Music Education, Department of Arts, Music, and Dance Education, Faculty of Education, Chulalongkorn University
Email: teerawit.kl@gmail.com

² อาจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรีศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Lecturer in Division of Music Education, Department of Arts, Music, and Dance Education, Faculty of Education, Chulalongkorn University
Email: Saya.T@chula.ac.th

* Corresponding Author

Abstract

The research aims to study the conditions of music learning in accordance with the Ministry of Education's competency-based curriculum pilot policy. The research uses qualitative research methodology. This study was conducted by interviewing three purposive sampling music instructors at the school which participated in the pilot program, and interview through semi-structured questionnaires using for the data collection, and After Field Data Analysis was used in the process. Research has found that the conditions of learning management's relationships in different areas, 1) Teacher 2) Learners 3) Content and 4) Contextual are similar and significantly different, e.g., integrated music learning management to enhance core competencies and sub-competencies or to manage and support competency-based music learning in accordance with school management and policies, etc.; issues that affect music learning in class from the beginning to the evaluation can also be seen. The primary pilot school's performance-based learning management and classroom operations reflected from the four aspects that are related to the "Community of Practice" and the "Fund of Cultural Knowledge", as well as the issues of empirical knowledge. The findings maybe also useful for furthering the broader and more in-depth study of music education in Thailand's standard education system.

Keywords: music education, music learning, competency-based curriculum, competency-based music subject, the basic education core curriculum

บทนำ

หลักสูตรแกนกลางประเทศไทยในช่วงปีพุทธศักราช 2565 ได้มีการยกร่างหลักสูตรต้นแบบเพื่อเตรียมพร้อมปรับเปลี่ยนรายละเอียดรูปแบบของหลักสูตร จากหลักสูตรอิงมาตรฐาน (Standard Based Curriculum) ให้กลายเป็นหลักสูตรฐานสมรรถนะ (Competency Based Curriculum) โดยจากการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาร่างหลักสูตรฐานสมรรถนะในฐานะหลักสูตรแกนกลางใหม่ของประเทศไทยนั้น ในช่องทางเผยแพร่หลักสูตรฐานสมรรถนะ ผ่านเว็บไซต์โครงการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน CBE Thailand ได้กล่าวถึงความสำคัญของการปรับเปลี่ยนหลักสูตรนั้น เนื่องจากหลักสูตรแกนกลางเดิมที่มีลักษณะอิงมาตรฐาน มีการกำหนดตัวชี้วัดจำนวนมากมายและบางตัวมีความซ้ำซ้อน อีกทั้งต่างกันตรงที่หลักสูตรอิงมาตรฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้มีคุณภาพอย่างน้อยตามที่มาตรฐานกำหนด ทว่าหลักสูตรฐานสมรรถนะ มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้มีสมรรถนะหลักที่สำคัญจำเป็นสำหรับผู้เรียนทุกคน และส่งเสริมให้ผู้เรียนได้บำเพาะพัฒนา และต่อยอด สมรรถนะหลักและสมรรถนะอื่นได้เต็มตามศักยภาพของปัจเจกบุคคล (โครงการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน CBE Thailand, 2565) อีกทั้งเมื่อพิจารณาจากสถิติผลสัมฤทธิ์ของการจัดการศึกษาระดับชาติ พบว่าผู้เรียนมีผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ตกต่ำทั้งจากผลการทดสอบระดับชาติ (O-NET) และนานาชาติ (PISA) รวมทั้งยังขาดคุณสมบัติหลายประการ เช่น มีความรู้แต่ไม่สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ในการดำเนินชีวิต เรียนรู้โดยจดจำความรู้เป็นหลักจึงเข้าใจในระดับผิวเผิน ไม่รู้สึกไม่รู้จักจริง ไม่รู้จักตนเอง ไม่รู้ศักยภาพและความถนัดของตน ไม่เห็นคุณค่าของการเรียน และ การเรียนไม่มีความหมายต่อตนเองและชีวิตของตน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา และ คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา, ม.ป.ป.) ซึ่งที่กล่าวมาข้างต้นนี้จึงเป็นประเด็นตั้งต้นสำคัญที่ทำให้มีการออกนโยบายและยกร่างการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรจากเดิมให้เป็นฐานสมรรถนะ นอกจากนี้ยังพบว่าการปรากฏค่าสำคัญคือ สมรรถนะ (Competency) ที่มีการนิยามว่าเป็นสิ่งที่สามารถเกิดขึ้นและมีภายในตัวมนุษย์ยุคปัจจุบันรวมทั้งอนาคตต่อไป ในฐานะองค์รวมของความรู้ ทักษะ และเจตคติที่หลอมรวมพัฒนาเป็นความฉลาดรู้ (Literacy) อันเป็นสมรรถนะที่จะช่วยให้มนุษย์ดำเนินชีวิตต่อไปได้อย่างยืนยาวและยั่งยืน (ไพฑูริย์ สีนลารัตน์, 2563) ซึ่งหากมุ่งเน้นการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะที่สามารถสร้างให้ผู้เรียนสามารถนำเอาความรู้ ความคิด และทักษะที่มีอยู่มาผสานคิดเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบปรับใช้ได้กับชีวิตประจำวันจนถึงการประกอบอาชีพ ก็จะสามารถรับมือกับกระแสความเปลี่ยนแปลงไปที่ ผันผวน รวดเร็ว และรุนแรงของโลกยุคพลิกผัน (VUCA World) ได้อย่างมีคุณภาพและเป็นไปได้จริง (วัฒนาพร ระวังทุกข์, 2563; สุวัฒนา สงวนรัตน์ และ ขวน ภารังกุล, 2564)

อย่างไรก็ดี นอกเหนือจากข้อเสนอและการถกเถียงว่าด้วยความสำคัญในเชิงทฤษฎีและแนวคิดในการปรับเปลี่ยนหลักสูตรให้เป็นฐานสมรรถนะข้างต้น อีกประเด็นหนึ่งที่สำคัญคือ กรอบมาตรฐานคุณวุฒิแห่งชาติปี 2556 และแผนการจัดการศึกษาแห่งชาติ 2560 – 2579 ที่เป็นตัวแปรสำคัญในการกำหนดทิศทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยกล่าวถึงการมุ่งเน้นพัฒนาศักยภาพ และขีดความสามารถของคนไทยให้มีทักษะและสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาประเทศภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และปัญหาวิกฤติที่ประเทศต้องเผชิญ พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่เป็นพลวัตของโลกศตวรรษที่ 21 ภายใต้ยุคเศรษฐกิจสังคม 4.0 (คณะวิทยาการการเรียนรู้และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2564) อีกทั้งจากการศึกษาเอกสารของ คณะกรรมการอิสระเพื่อปฏิรูปการศึกษา (2562) พบว่า ผู้เรียนในระบบการศึกษาทุกระดับต้องคุณภาพทั้งในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการนำความรู้ และทักษะ ที่เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันซึ่งเรียกว่า สมรรถนะ (Competency) นั้นเอง

วิชาดนตรีในหลักสูตรการศึกษาของชาติดำรงอยู่ในฐานะวิชาดนตรีศึกษา ถือเป็นหนึ่งในวิชาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความเจริญทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และปัญญา (ณรุทธ์ สุทธจิตต์, 2561) ซึ่งวิชาดนตรีถือว่าการพัฒนาผู้เรียนให้มีความเป็นฐานสมรรถนะในตัวหลักวิชาแต่ต้น หากแต่ทำการเรียนการสอนภายในหลักสูตรที่ยังไม่ได้กล่าวถึงเรื่องของสมรรถนะอย่างชัดเจน ทว่าผลจากแนวคิดการปฏิรูปการศึกษาที่เกิดขึ้นและผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของหลักสูตรการศึกษาของชาติ ที่ได้มีการส่งสัญญาณที่จะปรับเป็นหลักสูตรจากหลักสูตรอิงมาตรฐาน (Standard Based Curriculum) ไปสู่ หลักสูตรฐานสมรรถนะ (Competency Based Curriculum) และได้มีการกำหนดกรอบสมรรถนะหลัก (Core Competency) และสมรรถนะทั่วไป (Generic Competency) ทั้งนี้กรอบสมรรถนะดังกล่าวค่อนข้างมีความยืดหยุ่นไม่ได้จำกัดแน่ชัดว่าวิชาใดอยู่ในกรอบใด ซึ่งวิชาดนตรีมีการพิจารณาตามข้อมูลที่ได้คาบเกี่ยวไปในสมรรถนะ 2 ด้านด้วยกันคือ ด้านทักษะชีวิตและการเจริญแห่งตน และด้านทักษะอาชีพและการเป็นผู้ประกอบการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564)

ซึ่งปัจจุบันแม้จะยังไม่มีการกำหนดเปลี่ยนหลักสูตรอย่างเป็นทางการ ทว่ามีการเริ่มนำหลักสูตรนี้ใช้กับโรงเรียนนำร่องจำนวนกว่า 265 โรงเรียนทั่วประเทศไทย โดยแต่ละโรงเรียนจะมีการอบรมบุคลากรเพื่อเตรียมความพร้อมในการใช้หลักสูตร จากนั้นจึงนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละโรงเรียน จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้วิชาดนตรีของโรงเรียนนำร่องดังกล่าวภายใต้กรอบสมรรถนะหลักและรองที่ถูกกำหนดมาโดยส่วนกลาง (กระทรวงศึกษาธิการ) โดยในครั้งนี้นับศึกษาในองค์ประกอบต่าง ๆ ได้แก่ 1) ด้านผู้สอน (Teacher) 2) ด้านผู้เรียน (Student) 3) ด้านเนื้อหาสาระ (Content) และ 4) ด้านบริบทสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ (Context) (Steiner, 1988) เพื่อให้ทราบถึงปฏิบัติการภายใต้นโยบาย แนวทางการจัดการศึกษาที่เป็นอยู่ ตลอดจนสิ่งที่กำลังดำเนินการในการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรนำร่องฐานสมรรถนะในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้วิชาดนตรีตามนโยบายโรงเรียนนำร่องหลักสูตรฐานสมรรถนะของกระทรวงศึกษาธิการ

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) (รัตนะ บัวสนธ์, 2558) โดยมีรายละเอียดและขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

ในการคัดเลือกตัวอย่างการวิจัย ผู้วิจัยได้ทำการเลือกครูผู้สอนวิชาดนตรีในโรงเรียนนำร่องหลักสูตรฐานสมรรถนะของกระทรวงศึกษาธิการจำนวน 3 โรงเรียนแบ่งเป็นโรงเรียนละ 1 คน โดยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งมีคุณสมบัติ ดังนี้

- 1.) เป็นครูผู้สอนวิชาดนตรีในสถานศึกษาไม่ต่ำกว่า 3 ปี
- 2.) เป็นครูผู้สอนวิชาดนตรีในโรงเรียนนำร่องหลักสูตรฐานสมรรถนะของกระทรวงศึกษาธิการ

เครื่องมือในการวิจัย

สำหรับการสร้างเครื่องมือวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์ (Interview) เป็นหลักในการเก็บข้อมูล เครื่องมือที่ใช้จึงเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview Form) ซึ่งประกอบด้วยข้อคำถามแบบปลายเปิด (Open-ended Question) โดยกำหนดประเด็นคำถามจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องคือ กรอบหลักสูตรฐาน

สมรรถนะ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562) และองค์ประกอบการเรียนรู้ทฤษฎีทางการศึกษาของ อลิสเชอเบร สไตน์เนอร์ (Steiner, 1988) ภายใต้ขอบเขตด้านเนื้อหาทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านผู้สอน (Teacher) 2) ด้านผู้เรียน (Student) 3) ด้านเนื้อหาสาระ (Content) และ 4) ด้านบริบทที่สนับสนุนการเรียนรู้ (Context)

จากนั้นผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างตามกรอบทฤษฎีที่กล่าวข้างต้น เมื่อพัฒนาเป็นข้อคำถาม สำหรับสัมภาษณ์แล้ว จึงได้นำข้อคำถามเหล่านั้นเข้าพิจารณาเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยการหาค่าดัชนีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาด้วย (Index of Item Objective Congruence: IOC) ได้ค่าความตรงเชิงเนื้อหา ระหว่าง .67-1.00 โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน

การเก็บข้อมูล

ในด้านการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลจากการดำเนินการสัมภาษณ์ตามขั้นตอน ดังนี้

1) ทำการติดต่อไปยังโรงเรียนเป้าหมายที่กำหนดเพื่อแจ้งเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ รายละเอียด การดำเนินงาน และประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์เพื่อผู้ให้ข้อมูลสามารถทราบและเป็นการทวนสอบความสมัครใจของ ผู้ให้สัมภาษณ์ จากนั้นจึงทำการกำหนดวันและเวลาในการสัมภาษณ์ตามผู้ให้ข้อมูลสะดวก

2) ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวันและเวลาดังกล่าวจนครบจำนวนผู้ให้ข้อมูล โดยระหว่างการสัมภาษณ์จะมีการถาม คำถามในประเด็นที่กำหนดเท่านั้น และมีการบันทึก (Record) การสนทนาระหว่างทำการสัมภาษณ์ พร้อมบันทึกข้อมูล ระหว่างสัมภาษณ์โดยบันทึกภาคสนาม (Field Note) และยุติการสัมภาษณ์เมื่อครบถ้วนตามประเด็นคำถาม จากนั้นจบ กระบวนการ

3) ทวนสอบข้อมูลที่เก็บผ่านบันทึกภาคสนามอีกครั้งจากการฟังเทปบันทึกการสัมภาษณ์ซ้ำ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ ครบถ้วนตามประเด็นคำถามมากที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลแบบวิเคราะห์ภายหลังออกจากภาคสนาม (After the Field Data analysis) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1) จัดหมวดหมู่ข้อมูลจากบันทึกภาคสนาม โดยแบ่งหมวดหมู่ออกเป็น 4 หมวด ตามประเด็นในขอบเขตเนื้อหาที่ กำหนด

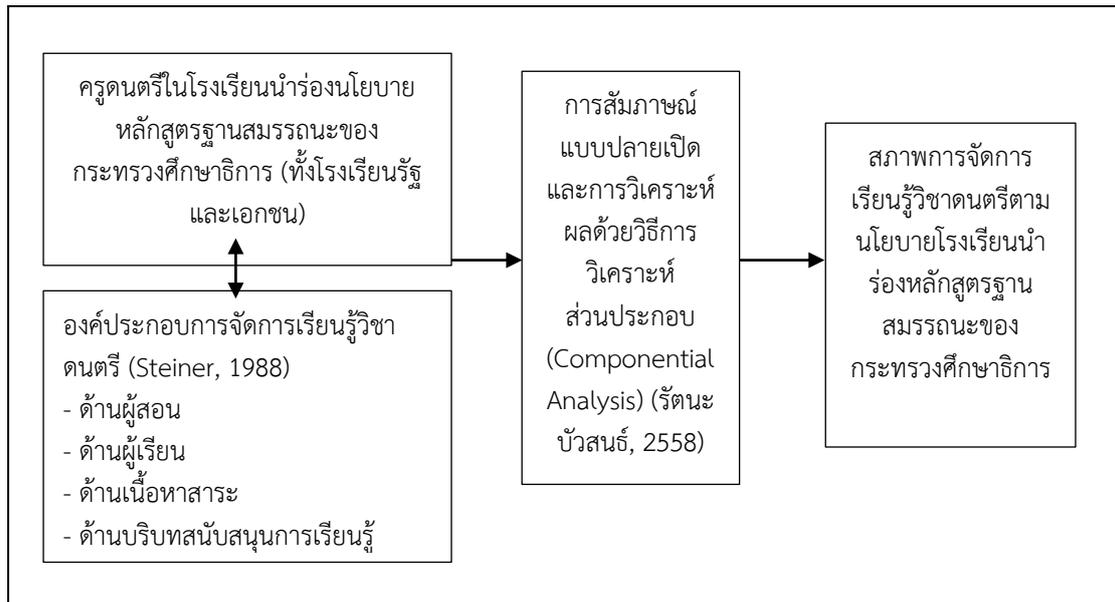
2) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์ส่วนประกอบ (Componential Analysis) โดยมุ่งวิเคราะห์สภาพของแต่ละ ประเด็นตามชุดข้อมูลที่ได้จัดเรียงไว้ เพื่อให้ได้มาซึ่งลักษณะร่วมที่เหมือนและแตกต่างของสภาพการเรียนรู้ตาม นวัตกรรมตามนโยบายโรงเรียนนำร่องหลักสูตรฐานสมรรถนะของกระทรวงศึกษาธิการ

3) เขียนรายงานผลการวิจัยที่ได้ทำการวิเคราะห์ออกมาในรูปแบบความเรียงประกอบกับตารางวิเคราะห์ข้อมูลส่วน ต่าง ๆ ตามตัวแปรที่ได้ทำการศึกษา

4) สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลในประเด็นที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม และนำเสนอข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยเป็น ลำดับสุดท้าย

ภาพ 1

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

หลังจากทำการศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาดนตรีตามนโยบายโรงเรียนนำร่องหลักสูตรฐานสมรรถนะของกระทรวงศึกษาธิการจำนวน 3 โรงเรียนโดยแบ่งเป็นโรงเรียนละ 1 คนที่คัดเลือกด้วยการเลือกแบบเจาะจงมาจากรายชื่อโรงเรียนซึ่งประกาศจากกระทรวงศึกษาธิการ โดยได้กำหนดกรอบการศึกษาไว้ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านผู้สอน (Teacher) ด้านผู้เรียน (Student) ด้านเนื้อหาสาระ (Content) และด้านบริบทสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ (Context) ซึ่งสามารถนำเสนอผลการวิจัยได้ดังนี้

จากการสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลตามกรอบการศึกษาที่กำหนดไว้ข้างต้นจาก **ครูคนที่ 1** เป็นครูผู้ปฏิบัติหน้าที่ผู้สอนวิชาดนตรีในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่อยู่ทางภูมิภาคตอนใต้ของประเทศไทย มีการจัดการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษา

ครูคนที่ 2 เป็นครูผู้ปฏิบัติหน้าที่ผู้สอนวิชาดนตรีในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่อยู่ทางภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย มีการจัดการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษา

และ**ครูคนที่ 3** เป็นครูผู้ปฏิบัติหน้าที่ผู้สอนวิชาดนตรีในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาภาคเอกชน ซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษอยู่ทางภูมิภาคตอนเหนือของประเทศไทย มีการจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

ทั้ง 3 ท่านมีการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสภาพการจัดการเรียนรู้ดนตรีในมิติต่าง ๆ ตามนโยบายโรงเรียนนำร่องหลักสูตรฐานสมรรถนะไว้ดังนี้ (ตาราง 1)

ตาราง 1

สภาพการจัดการเรียนรู้คณิตในโรงเรียนนำร่องด้านต่าง ๆ

ผู้ให้ข้อมูล	ด้านผู้สอน (Teacher)	ด้านผู้เรียน (Student)	ด้านเนื้อหาสาระ (Content)	ด้านบริบทสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ (Context)
ครูคนที่ 1	<ul style="list-style-type: none"> - ครูมีการปรับตัวโดยการออกแบบการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับกรอบสมรรถนะที่กำหนด - บทบาทของครูต้องเป็นมากกว่าผู้สอนเชิงบรรยาย - ครูต้องทำงานหนักขึ้นในเรื่องของการเตรียมการจัดการเรียนรู้ รวมถึงพัฒนาเทคนิคการสอน 	<ul style="list-style-type: none"> - เตรียมพร้อมผู้เรียนด้วยการปรับพื้นฐานสำหรับการเรียนรู้แบบใหม่ เช่น จากเดิมที่มีการเน้นฐานความรู้แต่เป็นแบบใหม่ที่เน้นการปฏิบัติมากขึ้น และต้องอาศัยการปรับพื้นฐานผู้เรียนให้คุ้นชิน - เชื่อว่าหลักสูตรฐานสมรรถนะนี้ช่วยให้ผู้เรียนสามารถตอบโจทย์ความต้องการผู้เรียนได้ดีกว่า 	<ul style="list-style-type: none"> - เน้นการปฏิบัติเฉพาะในวิชาคณิตมากขึ้น - ผสมผสานกับทฤษฎีคณิต (เนื่องจากเป็นการจัดการเรียนรู้ภายใต้โครงการห้องเรียนดนตรี) - ยังไม่มีการบูรณาการกับสาระอื่น - ยังไม่ได้ใช้กรอบสมรรถนะใหม่ที่ทางกระทรวงฯ กำหนดในการดำเนินการจัดการเรียนรู้ 	<ul style="list-style-type: none"> - มีความพร้อมทั้งด้านบุคลากร สถานที่ สื่อ และการสนับสนุนจากผู้บริหารอย่างเต็มที่ในปัจจุบัน และคาดว่าจะมีการพัฒนาที่ดีขึ้นในด้านต่าง ๆ ในอนาคต - สถานการณ์การเรียนการสอนปัจจุบันเป็นอุปสรรคต่อการจัดการเรียนรู้
ครูคนที่ 2	<ul style="list-style-type: none"> - ครูต้องเรียนรู้มากขึ้นและใส่ใจผู้เรียนมากขึ้นหาวิธีทำอย่างไรให้ผู้เรียนบรรลุตามสมรรถนะให้ได้ - ครูต้องทำงานหนักขึ้นในเรื่องของการเตรียมการจัดการเรียนรู้ รวมถึงพัฒนาเทคนิคการสอน 	<ul style="list-style-type: none"> - ต้องเน้นสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน เพื่อให้การเรียนรู้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง - เชื่อว่าหลักสูตรฐานสมรรถนะจะสามารถช่วยตอบโจทย์ความต้องการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ แต่ในขณะเดียวกันก็คิดว่าไม่ได้มีความแตกต่างจากหลักสูตรเดิมมากนัก 	<ul style="list-style-type: none"> - บูรณาการวิชาคณิตกับวิชาอื่น ๆ โดยยึดสมรรถนะหลัก/สมรรถนะย่อย และสมรรถนะรองที่ได้คัดเลือกมาเป็นสำคัญ - เน้นกิจกรรมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในห้องเรียนแบบเดิม (ใช้ลักษณะเป็นการเรียนรู้แบบโครงการเป็นฐาน) 	<ul style="list-style-type: none"> - มีความพร้อมทั้งด้านสถานที่ สื่อ และการสนับสนุนจากผู้บริหารพอสมควรในปัจจุบัน และคาดว่าจะมีการพัฒนาที่ดีขึ้นในด้านต่าง ๆ ในอนาคต - การจัดหาบุคลากรเพิ่มจะมีผลอย่างยิ่งต่อการดำเนินการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น - สถานการณ์การเรียนการสอนปัจจุบันเป็นอุปสรรคต่อการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ

ตาราง 1 (ต่อ)

สภาพการจัดการเรียนรู้ดนตรีในโรงเรียนนำร่องด้านต่าง ๆ

ผู้ให้ ข้อมูล	ด้านผู้สอน (Teacher)	ด้านผู้เรียน (Student)	ด้านเนื้อหาสาระ (Content)	ด้านบริบทสิ่งสนับสนุน การเรียนรู้ (Context)
ครูคนที่ 3	- ครูต้องปรับตัวอย่าง มากในตอนแรก ทั้งใน เรื่องของการออกแบบ กิจกรรม เทคนิคการ สอน และการจัดการวาง แผนการเรียนการสอน - ครูต้องเน้นบทบาท Coaching ให้มากขึ้น - ครูต้องเรียนรู้ไปพร้อม ผู้เรียนในทุกมิติ	- ทาวิธีการสร้างแรงจูงใจ ในการเรียนรู้ให้ผู้เรียน เพราะการจูงใจเป็นปัจจัย สำคัญในการไปสู่ความ สัมฤทธิ์ผลทางการเรียนรู้ - ต้องใส่ใจในการจัด เนื้อหาสำหรับผู้เรียนไม่ให้ ยากเกินวัย ควรให้ เหมาะสมและสอดคล้องกับ สมรรถนะที่ควรจะมี ซึ่ง ส่งผลกับความได้เปรียบ ทางความรู้เมื่อเทียบกับ หลักสูตรเดิม	- บูรณาการวิชาดนตรีกับ วิชาอื่น ๆ โดยยึด สมรรถนะหลักที่กำหนด ร่วมกับสมรรถนะเฉพาะ ของทางโรงเรียน - รายวิชาดนตรีมีความ เป็น Content Free มาก ขึ้น เน้นโครงงานเป็นฐาน และเรื่องเทคโนโลยีเป็น หลัก	- ความพร้อมทั้งด้าน บุคลากร สถานที่ สื่อ และการสนับสนุนจาก ผู้บริหารอย่างเต็มที่ - มีการสร้างชุมชนการ เรียนรู้ดนตรี ผ่าน กิจกรรมดนตรีต่าง ๆ เพื่อสร้างบรรยากาศใน การเรียนรู้ดนตรี และ องค์ความรู้ทางดนตรี

นอกจากนั้นยังมีประเด็นที่ครูผู้ให้สัมภาษณ์ของแต่ละโรงเรียนได้เน้นย้ำอย่างสม่ำเสมอตลอดการสัมภาษณ์ถึงสิ่งที่เป็นประเด็นสำคัญว่าด้วยการเรียนรู้ภายใต้หลักสูตรฐานสมรรถนะของสถานศึกษาตนเองในฐานะโรงเรียนนำร่องด้วยเช่นกัน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ครูคนที่ 1 มีการเน้นย้ำถึงสภาพของการจัดการเรียนรู้วิชาดนตรีที่อยู่ภายใต้โครงการห้องเรียนดนตรี คือ มีการเรียนดนตรีที่มุ่งเน้นในเชิงปฏิบัติทักษะดนตรีเป็นสำคัญ ร่วมกับทฤษฎีทางดนตรี อีกทั้งมีการจัดการให้ผู้เรียนได้ออกงานเพื่อบริการสังคมโดยใช้ทักษะความสามารถทางดนตรีด้วย และมองว่าสิ่งเหล่านี้ที่เกิดขึ้นคือปัจจัยในฐานะกระบวนการในการสร้างสมรรถนะให้กับผู้เรียน นอกจากนี้ผู้ให้สัมภาษณ์ของโรงเรียนที่ 1 กล่าวย่ำว่าสมรรถนะที่กำหนดตามหลักสูตรทั้งหมดเกิดขึ้นภายใต้การเรียนรู้วิชาดนตรีไม่ได้มีการบูรณาการกับสาระวิชาอื่นแต่อย่างใด

สำหรับ**ครูคนที่ 2** มีการเน้นย้ำถึงการจัดการเรียนรู้ดนตรีตามนโยบายหลักสูตรฐานสมรรถนะที่ถูกกำหนดขึ้นว่ามีการบูรณาการมากขึ้นกับสาระวิชาอื่น ๆ จริง โดยใช้แนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน (Project Based Learning) เช่น กิจกรรมการผลิตผลิตภัณฑ์อะไรก็ตามในวิชาหนึ่ง และในวิชาดนตรีก็เสนอบทเพลงเกี่ยวกับอะไรก็ตาม โดยให้ผู้เรียนประพันธ์ขึ้น เป็นต้น กำหนดเอาสมรรถนะเป็นตัวตั้งเพื่อออกแบบการจัดการเรียนรู้ในระดับย่อยและเอาเนื้อหาสาระของแต่ละวิชามาจับให้เข้ากับสมรรถนะหลัก ซึ่งปลายทางจะต้องได้สมรรถนะด้านต่าง ๆ ตามที่กำหนดควบคู่ไปกับชิ้นงาน ทว่าผู้ให้สัมภาษณ์ยังคงกล่าวในเชิงเสนอข้อสังเกตต่อรูปแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการอีกด้วยว่า สาระของการเรียนรู้ดนตรีบางอย่างสามารถทำได้น้อยลงหรือถึงกับหายไป เนื่องจากเงื่อนไขการจัดการเรียนรู้ที่แตกต่างไปจากเดิม เช่น สาระการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับดนตรีปฏิบัติ เป็นต้น

และ**ครูคนที่ 3** ผู้ให้สัมภาษณ์นำเสนอถึงความคุ้นเคยกับการนโยบายการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ เนื่องจากบริบทของโรงเรียนที่สังกัดนี้เป็นโรงเรียนเอกชน และมีการกำหนดหลักสูตรสถานศึกษาภายใต้แนวคิดฐานสมรรถนะเช่นกัน นอกจากนี้ยังเน้นย้ำถึงเรื่องการสร้างพื้นที่เชิงกายภาพและเชิงความคิดในการเป็นชุมชนการเรียนรู้ดนตรีของผู้สอนและผู้เรียน รวมถึงการสร้างพื้นที่ของชุมชนนักปฏิบัติในเชิงกายภาพให้พร้อมต่อการเสริมสร้างและดำเนินการในฐานะชุมชนนักปฏิบัติทางดนตรี เพื่อให้เกิดแรงจูงใจในเชิงพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านจิตพิสัย (Attitude) ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่สำคัญต่อการไปสู่การฝึกหัดดนตรีและเกิดสมรรถนะต่อไป

อภิปรายผล

สภาพการจัดการเรียนรู้ทางด้านดนตรีภายใต้หลักสูตรฐานสมรรถนะในโรงเรียนนำร่องตามที่ได้ศึกษา ค่อนข้างมีความแตกต่างกันด้วยปัจจัยด้านบริบทของโรงเรียน และก็ยังมีความเหมือนกันในบางประเด็นอยู่บ้าง ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

ด้านผู้สอน (Teacher): ครูจากทั้ง 3 โรงเรียนได้กล่าวถึงการปรับตัวของครูไว้ค่อนข้างมีจุดร่วมกัน กล่าวคือ ในการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะนั้น ครูจะต้องมีการปรับตัวทั้งในด้านปฏิบัติการในชั้นเรียนและการทบทวนบทบาทของตนเองอยู่เสมอ ซึ่งตำแหน่งแห่งที่ของครูภายใต้หลักสูตรลักษณะนี้ต้องมิใช่เพียงสอน (Teach) เพียงเท่านั้น ครูผู้ให้ข้อมูลยังกล่าวถึงสถานะของครูไว้อย่างสอดคล้องกันว่า ครู ควรเป็นมากกว่า ผู้สอน (Teacher/Instructor) แต่ควรจะทำหน้าที่ ผู้อำนวยความสะดวกทางการเรียนรู้ (Facilitator) หรือผู้ช่วยที่ทำให้ผู้เรียนให้เข้าถึงความรู้ (Coach) เพื่อให้การเรียนการสอนฐานสมรรถนะเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังควรเน้นทักษะร่วมแรงรวมพลัง (Collaborative skill) ในการทำงานของผู้สอนด้วย เนื่องจากมีการบูรณาการการสอนในหลากหลายวิชาจำเป็นต้องมีการทำงานร่วมกันเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อผู้เรียน จึงต้องอาศัยทักษะการสอนและการปฏิบัติงานแบบร่วมแรงรวมพลังนั่นเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อาทิตย โปธิศรีทอง (2559) ที่ได้กล่าวว่าครูควรเข้าถึงและศึกษาทำความเข้าใจหลักการ วัตถุประสงค์ ขอบเขต ของหลักสูตรใด ๆ ก็ตามที่ต้องปฏิบัติอย่างถี่ถ้วน และปรับตัวให้เข้ากับบริบทการทำงานภายใต้หลักสูตร ซึ่งมีความสำคัญและเป็นหัวใจหลักของการเป็นผู้สอนที่ดี

ด้านผู้เรียน (Student): ในด้านของผู้เรียนนั้นสิ่งที่ครูทั้ง 3 คนเน้นย้ำคือการเตรียมความพร้อมผู้เรียนที่ดีที่สุดคือการสร้างแรงจูงใจ และแรงบันดาลใจในตัวผู้เรียนต่อรายวิชาดนตรีในเชิงสุนทรีย์ และในเรื่องของการทำให้ดนตรีเป็นส่วนหนึ่งหรือเกี่ยวข้องกับส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวัน ซึ่งก็สอดคล้องอย่างยิ่งกับสมรรถนะเฉพาะของวิชาดนตรีตามที่กรอบสมรรถนะหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดไว้ ความว่า “สัมผัสและซึมซับสุนทรีย์ภาพและสร้างสรรค์ผลงานศิลปะทุกแขนงเพื่อยกระดับจิตใจ” และ “ศิลปะวิจิตร วิเคราะห์ วิพากษ์ และเชื่อมโยงผลงานศิลปะกับวัฒนธรรมในชีวิตประจำวัน และในท้องถิ่น” เพื่อให้การเรียนการสอนสามารถดำเนินไปได้อย่างราบรื่นและเกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ได้ดีที่สุด (โครงการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน CBE Thailand, 2565)

ด้านเนื้อหาสาระ (Content): ในเรื่องเนื้อหาสาระที่จัดการเรียนรู้ดนตรีภายใต้ฐานสมรรถนะนั้น พบความแตกต่างอย่างยิ่งของการจัดการเนื้อหาการเรียนการสอน ซึ่งมาจากหลายปัจจัยภายใต้บริบทโรงเรียนที่มีความแตกต่างกัน เช่น โรงเรียนของครูคนที่ 1 มีการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะภายใต้โครงการห้องเรียนดนตรีที่ไม่ได้อิงกรอบสมรรถนะใหม่ทางการนำร่องให้ใช้ ครูคนที่ 2 มีการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะตามกรอบสมรรถนะหลัก สมรรถนะย่อย และสมรรถนะรองตามที่ทางการกำหนด ร่วมกับโครงการอื่น ๆ ในโรงเรียนจึงทำให้งาน (Task) ออกมาในรูปแบบของโครงการเป็นฐาน (Project Based) และครูคนที่ 3 มีการจัดการเนื้อหาการเรียนรู้อิงตามสมรรถนะหลัก และสมรรถนะเฉพาะของทางโรงเรียนต้นสังกัด ทำให้สามารถออกแบบการเรียนการสอนได้อย่างยืดหยุ่น

จากที่ได้กล่าวมาจะสามารถเห็นถึงความแตกต่างบางประการที่มาจากความเข้าใจคลาดเคลื่อน ซึ่งอาจมาจากหลายเหตุผล อาทิ การอบรม การทำความเข้าใจ การสื่อสารระหว่างภายในและภายนอกองค์กร เป็นต้น ซึ่งควรอย่างยิ่งที่จะต้องทำการจัดการปัญหาความเข้าใจคลาดเคลื่อนเหล่านี้ให้เกิดความเข้าใจตรงกันมากขึ้น ดังที่งานวิจัยของ อาทิตย โปธิศรีทอง (2559) กล่าวถึงความสำคัญของการทำความเข้าใจเนื้อหาและการส่งต่อเนื้อหาในการอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา หรือครู ว่าควรเข้าถึงและศึกษาทำความเข้าใจถึงหลักการ วัตถุประสงค์ ขอบเขต ของหลักสูตรใด ๆ ก็ตามที่เข้าฝึกอบรมทุกครั้งเพื่อทำความเข้าใจและสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ หรือหากจะมีการดำเนินการไปในทิศทางใดควรมีการรายงานไปและกลับเพื่อเป็นการพัฒนาชุดข้อมูลร่วมกันอยู่เสมอ อีกทั้งเพื่อทำความเข้าใจในด้านเนื้อหาสาระและการจัดการเรียนรู้ ครูในฐานะผู้ปฏิบัติการสำคัญในสนามของการใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะ จำเป็นจะต้องทำความเข้าใจในวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เชิงรุกและมีความหลากหลายของการนำผู้เรียนเข้าสู่ความรู้ตลอดจนวิธีในการวัดและประเมินผล ทั้งนี้ความคำนึงถึงความเหมาะสมกับเนื้อหาสาระ บริบท และผู้เรียน ตลอดจนเอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบการบูรณาการข้ามรายวิชาอย่างมากขึ้นและจริงจังทั้งในเชิงหลักการ วิธีคิด การปฏิบัติการ และการวัดประเมินผล เช่น การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน หรือ การจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน (ทีศนา แคมมณี, 2564; สุวัฒนา สงวนรัตน์ และ ชวน ภากรกุล, 2564) เป็นต้น

นอกจากนี้ในประเด็นการจัดการเรียนรู้ดนตรีที่มุ่งเน้นการบูรณาการดนตรีกับรายวิชาอื่น ๆ มากขึ้นเพื่อมุ่งเน้นการสร้างสมรรถนะทางดนตรีให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน เช่น ในกรณีที่มีการบูรณาการดนตรีเข้ากับรายวิชาด้านการงานอาชีพ ที่อาจทำให้เห็นถึงความเชื่อมโยงในการใช้ดนตรีเพื่อวัตถุประสงค์บางอย่างและสามารถสร้างสมรรถนะในเชิงการปฏิบัติให้กับผู้เรียน

เพิ่มขึ้นได้ในฐานะการได้เป็นผู้สร้างสรรคงานดนตรีเพื่อตอบรับกับความต้องการของโครงการหนึ่ง ๆ หรือในอีกกรณีหนึ่งการเชื่อมโยงดนตรีกับเทคโนโลยี เนื่องจากปัจจุบันการเข้าถึงทักษะการรู้เท่าทันเทคโนโลยี (Digital Literacy) เป็นสิ่งจำเป็นในโลกยุคศตวรรษที่ 21 เนื่องจากสามารถเชื่อมโยงดนตรีเข้ากับชีวิตประจำวันของผู้เรียนได้โดยง่าย เช่น ดนตรีอยู่ใกล้ตัวเราอย่างยิ่งไม่ว่าจะเป็นภายในอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ หรือ แอปพลิเคชันสำหรับสร้างสรรค์งานดนตรีต่าง ๆ นั้น เราสามารถเข้าถึงความรู้ได้ทุกที่ทุกเวลาผ่านเทคโนโลยีที่หลากหลายในโลกปัจจุบัน เป็นต้น (ไพฑูริย์ สีนลาร์ตัน, 2563) จึงมีการต่อยอดการเรียนรู้เทคโนโลยีดนตรีในห้องเรียนมากขึ้น ซึ่งเป็นการส่งเสริมทักษะทางด้านเทคโนโลยี ตลอดจนการเป็นนักดนตรีและเป็นผู้ประกอบการของผู้เรียนดนตรีในหลักสูตรได้อย่างดี อีกทั้งเทคโนโลยียังสามารถช่วยให้เข้าถึงองค์ความรู้ทางดนตรีได้มากมายและตลอดเวลา เอื้อประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะที่เน้นให้ผู้เรียนคิดเป็นทำเป็น ซึ่งกรณีนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Murillo (2017) ได้กล่าวถึงการจัดการเรียนรู้ดนตรีในศตวรรษที่ 21 โดยใช้หลักสูตรดนตรีดิจิทัล ซึ่งมีผลการเรียนรู้ดนตรีของผู้เรียนในระดับที่น่าพอใจ สืบเนื่องมาจากการดำเนินการของหลักสูตรดนตรีแบบดิจิทัล เน้นการใช้เทคโนโลยีในการเข้าถึงบทเรียนส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพการเรียนรู้ในระดับสูง และเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้ที่เสริมสร้างสมรรถนะทางเทคโนโลยีกับดนตรีอย่างยิ่งทั้งในมุมมองความพึงพอใจต่อการเรียนดนตรีของผู้เรียนผ่านหลักสูตร และในมุมมองของความถี่ของการใช้งานซึ่งสะท้อนภาพอิทธิพลของเรื่องเทคโนโลยีกับการเรียนรู้ทางดนตรีของผู้เรียนได้อย่างดี

ด้านบริบทที่สนับสนุนการเรียนรู้ (Context): ด้วยธรรมชาติของหลักสูตรฐานสมรรถนะในนโยบายที่กำหนดโดยกระทรวงฯ มีการบูรณาการระหว่างสาขาวิชาเป็นใจความหลักในการจัดการศึกษา เน้นบริบทการร่วมมือรวมพลังเพื่อจัดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อผู้สอนและผู้เรียน ดังนั้นสิ่งสำคัญที่มีผลสนับสนุนการเรียนรู้คือการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาที่ต้องอาศัยการบริหารงานในฝ่ายต่าง ๆ อย่างสอดคล้องกันโดยความรู้ความเข้าใจของบุคลากรทุกฝ่าย รวมถึงการสนับสนุนที่ดีจากผู้บริหาร เพื่อสภาพการจัดการเรียนรู้ที่ดีของการจัดการเรียนรู้วิชาดนตรีในหลักสูตรฐานสมรรถนะในสถานศึกษา

อีกประเด็นสำคัญที่เกิดขึ้นและควรเกิดขึ้นในทุก ๆ ห้องเรียนที่ทำการเรียนการสอนดนตรีฐานสมรรถนะ คือ การสร้างชุมชนนักปฏิบัติและการเรียนรู้ดนตรี ซึ่งชุมชนการเรียนรู้นี้ครอบคลุมไปถึงความเป็นแหล่งการเรียนรู้ดนตรีที่เอื้อต่อการเรียนรู้รอบด้านทั้ง ด้านการฟัง พูด อ่าน เขียน ร้อง เล่น ตลอดจนการเคลื่อนไหว กล่าวคือ การเรียนรู้ดนตรีที่ดีควรมีการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ ดังกล่าวอย่างครบถ้วน ซึ่งจะครบถ้วนได้นั้นจำเป็นต้องอาศัยบริบทแวดล้อมและบรรยากาศที่ดีในการเรียนรู้ดนตรีทั้งในเชิงทฤษฎีและปฏิบัติเพื่อผู้สอนและผู้เรียนจะเกิดปฏิสัมพันธ์รวมถึงการเกิดขึ้นของเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างผู้สอนด้วยกันเอง ผู้เรียนด้วยกันเอง และ ผู้สอนกับผู้เรียน ซึ่งเป็นการสร้างการรวมตัวของผู้ปฏิบัติการ ภายใต้กระบวนการที่มีความเชื่อเหมือนกัน และรวมถึงการสร้างอัตลักษณ์เชิงพื้นที่ที่เกิดขึ้นกับผู้ปฏิบัติงานเหล่านั้นและนำไปสู่การเรียนรู้ดนตรีร่วมกันที่มีประสิทธิภาพ และอาจนำมาซึ่งการเกิดขึ้นของฐานข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ดนตรีอันเกิดจาก “กองทุนความรู้ทางวัฒนธรรม” (Fund of Cultural Knowledge) ที่มีสะสมในพื้นที่ปฏิบัติการดังกล่าวก็เป็นได้ (Moll et al., 1992 อ้างถึงใน นงเยาว์ เนาวรัตน์, 2561) ทั้งนี้ยังคงยึดหลักสำคัญของดนตรีศึกษา คือ เพื่อส่งเสริมให้มีพัฒนาการทั้งทางด้าน ร่างกาย จิตใจ สังคม อารมณ์ และปัญญาอย่างครบถ้วนผ่านการเรียนรู้ด้านดนตรี

และในประเด็นท้ายสุดนี้ เมื่อพิจารณาจากการให้สัมภาษณ์ของทั้ง 3 โรงเรียนโดยภาพรวมและประเด็นที่เป็นจุดสำคัญที่ได้เน้นย้ำของแต่ละสถานศึกษา จะพบว่ามีความแตกต่างกันอยู่บ้างในบางประเด็น ทว่าผู้วิจัยคิดเห็นว่ามีประเด็นหนึ่งที่ถือเป็นจุดสำคัญก่อนไปสู่การออกแบบการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะคือเรื่องของความเชื่อที่ว่าด้วยความรู้ (Epistemic Belief) ของผู้สอน กล่าวคือ ความเชื่อที่ว่าด้วยความรู้นั้นมีอิทธิพลต่อการจัดการเรียนรู้ของผู้สอนและการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างยิ่ง สามารถสัมพันธ์ถึงความสามารถในการจัดการเรียนรู้ และทัศนคติว่าด้วยการรับรู้ (Perception) เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ (Knowing) เพื่อให้สามารถเข้าถึงความรู้ (Knowledge) (Ryan, 1964; Hofer, 2000 อ้างถึงใน วิษณุกร นามมุงคุณ และคณะ, 2563) ซึ่งในที่นี้ ความเชื่อที่ว่าด้วยความรู้ของครูผู้เป็นนักปฏิบัติการทางการศึกษาที่เชื่อในกรอบคิดฐานสมรรถนะและนำมาใช้เพื่อการจัดการศึกษายังมีการมองหลักสูตรฐานสมรรถนะในเชิงเดียวไม่ใช่เชิงซ้อน กล่าวคือ สำหรับมุมมองในลักษณะเชิงเดียวนั้นว่าด้วยเรื่องของการรับรู้คำว่า “สมรรถนะ” และ คำว่า “การทำให้เกิดสมรรถนะ” เมื่อจะสร้างสมรรถนะหนึ่ง ๆ ผ่านการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการความรู้ของสาขาวิชาที่มากกว่าหนึ่งขึ้นไปเข้าด้วยกัน มักมุ่งเน้นไปที่การเอาชิ้นงานเป็นตัวตั้ง เช่น การบูรณาการวิชาการงานอาชีพและดนตรีเข้าด้วยกัน โดยให้ผู้เรียนสร้างผลิตภัณฑ์จากพืชท้องถิ่น โดยคาดหวังให้เกิดสมรรถนะต่าง ๆ ขึ้นในระหว่างการสร้างผลิตภัณฑ์ และในส่วนของวิชาดนตรีนั้นก็มีการให้ประพันธ์เพลงเพื่อให้ได้มาซึ่งบทเพลงสำหรับโฆษณาผลิตภัณฑ์ เป็นต้น จากตัวอย่างดังกล่าวจะเห็นได้ว่า แท้จริงแล้วสมรรถนะในขอบข่ายของวิชาการงานอาชีพเป็นลักษณะของทักษะที่สามารถทำได้คล่องแคล่วเมื่อฝึกฝนและทำซ้ำจนเกิดความชำนาญ ผู้เรียนสามารถสร้างผลิตภัณฑ์ได้อย่างเป็นธรรมชาติ (กมลวรรณ ตังธนากานนท์, 2557) ทว่าสมรรถนะในทางดนตรีมิได้เกิดแต่

เพียงจากการฝึกฝนทักษะและทำซ้ำที่เป็นส่วนของการแสดงดนตรีหรือเล่นดนตรี (Ability) เพียงเท่านั้น หากแต่ยังมีเรื่องของสุนทรียะ (Aesthetic) การสำแดงออกทางดนตรี (Musical Expression) ด้วย ซึ่งกล่าวโดยสรุปจากตัวอย่างที่ยกมาก็คือ การที่บูรณาการการเรียนรู้วิชาดนตรีกับวิชาอื่น ๆ จำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจและจัดวางตำแหน่งแห่งที่ของสมรรถนะที่ต้องการให้เกิดขึ้นอย่างเข้าใจและชัดเจน ไม่เช่นนั้นอาจทำให้เกิดการเข้าใจที่คลาดเคลื่อนและมุ่งเป้า (focus) ไปผิดประเด็น เช่น ในการประพันธ์เพลงเพื่อการโฆษณาสนใจเพียงตัวผลิตภัณฑ์ที่อยู่ในบทเพลงว่ามีปรากฏอยู่หรือไม่และสรุปถึงการบูรณาการว่าประสบความสำเร็จเกิดเพลงที่สนับสนุนหรือโฆษณาผลิตภัณฑ์ขึ้นมาได้ หากแต่ไม่ได้สนใจตัวบทเพลงและกระบวนการในการประพันธ์ในฐานะภาพสะท้อนระหว่างทางการเกิดขึ้นของสมรรถนะทางดนตรีเป็นต้น

อีกทั้งระบบการถ่ายทอดคำสั่งการนำร่องใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะภายในสถานศึกษาต้นแบบนั้น เป็นไปในลักษณะแบบลำดับขั้นลดหลั่นกันลงไป กล่าวคือ เป็นการอบรมผ่านตัวแทนโดยกระทรวงมอบหมายให้เขตพื้นที่การศึกษาอบรมแก่ตัวแทนจากสถานศึกษาต้นแบบ และให้ตัวแทนที่อบรมนั้นกระจายความรู้ส่งต่อสู่ระดับสถานศึกษา ซึ่งรูปแบบของการส่งต่อดังกล่าวมีผลต่อความเชื่อว่าคุณด้วยความรู้ที่เป็นรากของการสื่อสารรวมถึงวิธีคิดที่จะดำเนินต่อไปอย่างยิ่ง ผู้วิจัยมองว่าลักษณะดังกล่าวนี้เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนทำให้ความเข้าใจในหลักสูตรฐานสมรรถนะมีความคลาดเคลื่อนและแตกต่างกันออกไป ประกอบกับพื้นฐานความเชื่อว่าคุณด้วยความรู้ส่วนตนของผู้ที่มีความเกี่ยวข้องในแต่ละลำดับขั้นที่มีการอบรมเกี่ยวกับสมรรถนะเกิดขึ้นย่อมนำมาซึ่งความเข้าใจในลักษณะที่ต้นลึกหน้าบางแตกต่างกันออกไป และส่งผลกระทบต่อผลการออกแบบการเรียนรู้การจัดการเรียนรู้ ตลอดจนการวัดและประเมินผลในที่สุด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้

สำหรับการนำผลวิจัยไปใช้สามารถกล่าวได้ในเชิงปฏิบัติการคือ ในด้านการอบรมและพัฒนาครูเพื่อทำการปฏิบัติการสอน และจัดการเรียนรู้ ตลอดจนจัดสรรคํารากิจกรรมภายใต้หลักสูตรฐานสมรรถนะจำเป็นอย่างยิ่งที่ทางกระทรวงศึกษาธิการ หรือต้นสังกัดของหน่วยงานสถานศึกษาตามภูมิภาคต่าง ๆ ต้องสร้างความเข้าใจอย่างชัดเจนให้กับบุคลากรปลายทางในโรงเรียน อาจโดยการอบรมทั้งเชิงบรรยาย และเชิงปฏิบัติการ เพื่อมุ่งเน้นสร้างความเข้าใจในคำว่า “ฐานสมรรถนะ” ให้ครูหรือบุคลากรได้เข้าใจอย่างชัดเจนและตรงกันเพื่อนำไปสู่ปฏิบัติการและสภาพการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

ต่อมากล่าวถึงการนำผลวิจัยไปใช้ในเชิงนโยบายควรมีการกำหนดกรอบมาตรฐานของการนำกรอบสมรรถนะไปใช้ในภายในโรงเรียนที่เป็นพื้นที่สำหรับนำร่องหลักสูตรอย่างชัดเจน ควรกำหนดความเข้มข้นในการนำไปใช้ และควรระบุชัดเจนว่าทุกรายวิชาควรดำเนินการจัดการเรียนรู้ภายใต้กรอบสมรรถนะ ไม่ควรมีเหตุการณ์ในรายวิชาบางรายวิชาเข้าร่วมโดยเฉพาะรายวิชาหลัก แต่บางรายวิชาไม่เข้าร่วม เป็นต้น เพราะอาจนำมาสู่ความคลาดเคลื่อนและเหลื่อมล้ำของสภาพการจัดการเรียนรู้ได้

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการนำผลการวิจัยไปศึกษาต่อยอดในเชิงลึกและกว้างขึ้น เพื่อให้ได้ผลครอบคลุมสภาพการจัดการเรียนรู้ ตลอดจนบริบทสนับสนุน และปัญหาของการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในสถานศึกษาในประเทศไทยต่อไป

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กมลวรรณ ตั้งชนกันนท์. (2557). *การวัดและประเมินทักษะการปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา. (2562). *แผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา*. สืบค้นเมื่อ 1 พฤศจิกายน 2565. <https://lamphuncity.go.th/document/ประกาศเทศบาลเมืองลำพูน-7/>
- คณะวิทยาการการเรียนรู้และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2564). *รายงานฉบับสมบูรณ์ การศึกษา วิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลเพื่อพัฒนา กรอบการดำเนินงานหลักสูตรฐานสมรรถนะ สำหรับการศึกษาระดับพื้นฐานในประเทศไทย*. สืบค้นเมื่อ 6 พฤศจิกายน 2565. <https://cbethailand.com/รายงานฉบับสมบูรณ์การศึกษา/>
- โครงการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน CBE Thailand. (2565). *บทนำ เหตุผลและความจำเป็นของการปรับหลักสูตร*. สืบค้นเมื่อ 6 พฤศจิกายน 2565. <https://cbethailand.com/หลักสูตร-2/กรอบหลักสูตร/บทนำ/>

ณรุทธ์ สุทธจิตต์. (2561). *ดนตรีศึกษาหลักการและสาระสำคัญ* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทีศนา แคมมณี. (2564). *ศาสตร์การสอน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นงเยาว์ เนาวรัตน์. (2561). *การศึกษาพหุวัฒนธรรม: มุมมองเชิงวิพากษ์และการปฏิบัติการในโรงเรียน*. เชียงใหม่: วนิตการพิมพ์.

ไพฑูริย์ สีนลารัตน์. (2563). อนาคตของครุศึกษาไทยกับการสร้างความฉลาดรู้. *ครุสภาวิทยารจารย์*, 1(1), 1-7.

รัตนะ บัวสนธิ์. (2558). *วิจัยเชิงคุณภาพทางการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วัฒนาพร ระงับทุกข์. (2563). สมรรถนะเด็กไทยในยุคโลกพลิกผัน (VUCA World). *ครุสภาวิทยารจารย์*, 1(1), 8-18.

วิชณุกร นามมุงคุณ ไชยพงษ์ เรื่องสุวรรณ และ Fang-Ying Yang. (2020). ความเชื่อที่ว่าด้วยความรู้ทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย. *วารสารศึกษาศาสตร์สาร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, 4(1), 37-49.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2564). *กรอบหลักสูตร: แนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ สาระการเรียนรู้ศิลปะ*. สืบค้นเมื่อ 6 พฤศจิกายน 2565. <https://cbethailand.com/หลักสูตร-2/กรอบหลักสูตร/ช่วงชั้นที่-1/แนวทางการจัดการเรียนรู้/ศิลปะ/แนวทางการจัดการเรียนรู้/>

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา และ คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา. (ม.ป.ป.). *รายงานเฉพาะเรื่องที่ ๑๒ หลักสูตรและการเรียนการสอนฐานสมรรถนะ*.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). กรอบสมรรถนะหลักของผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *รายงานการวิจัยเรื่องการทดลองใช้กรอบสมรรถนะผู้เรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6 สำหรับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. สืบค้นเมื่อ 6 พฤศจิกายน 2565. <https://cbethailand.com/wp-content/uploads/2022/02/4.ศิลปะ-ชช-1-28.01.65.pdf>

สุวัฒนา สงวนรัตน์ และ ขวน ภาวังกุล. (2564) หลักสูตรและการเรียนการสอนฐานสมรรถนะในสถานศึกษา. *The Journal of Sirindhornparithat*, 22(2), 351-364.

อาทิตย์ โพธิ์ศรีทอง. (2559). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ทางด้านดนตรีในศตวรรษที่ 21. *วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ*, 17(2), 37-48.

ภาษาอังกฤษ

Murillo, R. E. (2017). The 21st century elementary music classroom and the digital music curriculum: a synergism of technology and traditional pedagogy. *Texas Music Education Research*, 14, 27.

Steiner, E. (1988). *Methodology of theory building: educology*. Sydney: Research Associates.